

Espriu, la ironia tendra

Fa un any i pocs mesos moria Salvador Espriu. Núria Espert ens el descriu, com el va veure. Ens el rescata entre els seus records.

M. Lluïsa Martí

La casa de Núria Espert és clara, lluminosa, plena de llibres i plantes. Unes espaioses balconades s'aboquen encuriosides cap a la plaça d'Oriente, que, sense el balandreig de fúnebres adhesions, resta bella i evocadora. Al terrat de la casa veïna s'han pansit els geranis que Pepe Bergamín arruixava cada matí, acompanyat d'un gat trotaire i miolador. A poqueta nit, s'encenen els llums del Palacio Real i, a través dels seus vidres, certs dies, s'entreveuen lacais de calces curtes custodiant el pas d'una nova aristocràcia que acudeix, de vint-i-un botó, als saraus palatins.

Núria el mira i somriu, et pregunta com et trobes, s'interessa pel teu tre-

ball. Amb el seu posat, aconseguix que et sentes molt important amb el que fas, fins al punt que, per un moment, arribes a creure que l'artista invitada ets tu. I encetem l'entrevista.

—*La mort de Salvador Espriu va ser una gran tristesa per a molta gent. Sé que fou un gran amic teu, i, com som molts els qui no l'hem conegut, voldria que em contasses què et va suposar la seua amistat.*

—Vaig conèixer Salvador l'any 69, quan Vicent Lluç dirigí una pel·lícula basada en una novel·la seua, *Laia*. Arribar a ell era molt difícil, i jo ho vaig aconseguir a través de Maria Aurlèia Capmany, gran amiga seua. Aleshores, el vaig veure sols dues o tres voltes. Anys després, li vaig demanar que adaptés per a mi Fedra. Es

mostrà molt reticent. Volia que actués en una *Antígona*, ja representada, en la qual jo no estava gens interessada. Al final accedí i va escriure *Una altra Fedra, si us plau*, que dirigí Lluís Pasqual (en aquella època treballava en el Teatre Lliure). Era una obra de síntesi, breu i escarida, d'una bellesa total, esclafant. Les paraules enlluernaven. Encara que no fou un gran èxit, és de les coses que més contenta estic d'haver fet. Era una obra de maduresa i vaig sentir un viu plaer en representar-la.

A partir d'ací, vaig tractar molt Salvador. Fèrem una bona amistat. Durant molts anys, mantiguérem una àmplia correspondència. Li enviava cartes animoses des de qualsevol part del món, i ell m'escrivia, amb la seua lletra petitona, cartes adorables, plenes d'humor. Sempre acabava dient que no calia que li contestés, perquè pensava que jo estava enfeïnada i volia respectar el meu temps. Jo, en contestar-li, encapçalava la carta amb un: *¿Veure vostè com sí que li contesto?*

—*¿Veure vostè?*

—Sí, és molt graciós. Jo no he tractat mai ningú de vostè; bo, Tarradellas, sí, perquè, en ser-li presentada, em va dir que no li agradava que li parlaven de tu. Però Salvador em tractava de *vós*, un *vós* que a Catalunya encara s'utilitza, i queda com una cosa molt llunyana i gentil, molt del segle dinou, que considere acordada amb el seu caràcter respectuós i tímid.

—*¿Com era Espriu?*

—Era una persona serena, intel·ligent, amb sentit de l'humor... Una mica irònic, però ple de tendresa, com totes aquelles persones interessades per la vida i el que l'envolta. Tot i ai-

«Era una persona serena, intel·ligent...»

xò, no feia vida social. Ni va venir a l'estrena d'*Una altra Fedra, si us plau*. Estava molt malalt. Des de feia anys, patia una tuberculosi renal que no li permetia portar una vida activa. Al començament, la malaltia l'apartà del món i després utilitzava la malaltia per romandre apartat. I això es va convertir en una manera de ser que no significava, en absolut, l'abandó de les coses del seu entorn.

Hi ha un poema seu, terrible, que comença dient: Darrera aquesta porta visc/però no sé/ si en puc dir vida./ Quan al capvespre torno del meu diari odi contra el pa/ (no saps que tinc la immensa/sort de vendre'm/ a trossos per una pulcra moneda/ que arriba ja a valer/ molt menys que res?)/ deixo fora un vell abric, l'esperança/ i m'endinso pel camí dels ulls/ pel buit esglai on sento/ enllà, el meu déu/.

—*¿Feia treball burocràtic?*

—Sí. Ajudava el seu germà, metge, que tenia una mútua mèdica. Me l'imagino com Kafka, en la seua llunyana oficina de Praga...

—*En aquest calaix de sastre que tots tenim, ¿quines coses guardes d'Espriu?*

—Moltes coses. Per exemple, dos poemes meravellosos i dues cançons

LLIBRERIA TRES I QUATRE

Pérez Bayer, 11. Tel. 352 91 10. 46002-València

«Era un filòsof pur i clar».

bellíssimes que Lluís Pasqual inclogué en *Fedra*. Eren dues cançons no a Núria, sinó a la mar, a la vida, a l'aire. Les persones que hem conegut Salvador, que hem tingut la gran sort de conviure amb ell, ens hem enriquit amb la seua personalitat. Era un filòsof, pur i clar, que amb la seua amistat t'oferia la seua saviesa, fruit de llargues hores de reflexió meditada.

Et contaré una anècdota molt simpàtica que reflecteix el seu estil. Als anys 70, després de Laia, muntàrem un espectacle a Barcelona, dirigit per Jose Monleón, on també intervenia Ovidi Montllor. Es deia *Amics i coneeguts*, i era una representació musicada de diferents texts (poemes i prosa) de grans autors catalans. Hi havia, és clar, poemes d'Espriu. Als crítics, no els agradà l'espectacle. El trobaren poc respectuós cap a Espriu... En assabentar-se'n Salvador, ell, que com he dit abans no feia vida social, anà a veure la funció, i m'escrigué una carta en què em comunicava que el muntatge l'havia acontentat, i que li semblava excel·lent que la poesia servís per cantar, ballar i divertir la gent. Els crítics no ho havien entés

així: pecaren de cautelosos... Amb açò queda ben patent que, des de la seua soledat, ell no tenia de si mateix aquella idea tan reverencial que els altres en tenien.

—*¿Quan el vas veure per última vegada?*

—Feia prou temps que no el veia, però mesos abans de la seua mort li vaig escriure. Sent a Buenos Aires a la terrassa d'un cafè del carrer de Corrientes, vaig demanar paper i llapissera i li vaig contestar a una targeta que m'havia enviat felicitant-me per no recorde ara què. Sempre que hem donaven un premi, m'arribava una targeta seua. Com veus, a despit del seu aïllament, ell vivia connectat amb la realitat, encara que amb por que la vida exterior no se l'engolís.

—*¿Quin és el poema d'Espriu que vius més íntimament?*

—N'hi ha un que m'emociona, i arribo a sentir-lo d'una manera especial. És aquell que diu: De vegades és necessari i forçós que un home mori per tot un poble/ però mai no deu morir tot un poble per un home sol./ Recorda-ho sempre, Sepharad/ Fes que siguen segurs els ponts del diàleg/ i mira de comprendre les raons i les diverses parles dels teus fills./ □

VIVENDES UNIFAMILIARS

EN PLA DE L'ESTANY, AMB LA MILLOR ORIENTACIÓ DE PORT SAPLAYA • SALÓ MENJADOR • XEMENEIA-LLAR • CINC I SIS DORMITORIS • CUINA TRES BANYS I LAVABO • FUSTERIA DE MOBILA • CALEFACCIÓ INDIVIDUAL • AMPLI SOTERRANI D'ÚS PRIVAT • FINANÇACIÓ FINS A 20 ANYS

PORT SAPLAYA

• INFORMACIÓ i VENDES: Autopista València-Barcelona, Km. 4,5 (EIXIDA 2), tel. 371 36 11. I en FICSA Pau, 11. tels. 332 34 02/3/4.

(PLA PARCIAL APROVAT PER O.M. 21-1-76)